തൃശ്ശൂർ പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സൊസൈറ്റിയുടെ ചരിത്രം

ഡോ. ഇ. ദിവാകരൻ
(ഡയറക്ടർ, ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഓഫ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ, തൃശ്ശൂർ)

ആധുനിക വൈദ്യശാസ്ത്രരംഗത്തെ സമീപകാലത്തുണ്ടായ ഏറ്റവും ശ്രദ്ധേയമായ ഒരു സംഭവം പാലിയേറ്റീവ് കെയർ എന്ന ശാസ്ത്രശാഖയുടെ ആവിർഭാവമാണെന്നു പറയാം. കാൻസർ രോഗികളുടെ ജീവിതാന്ത്യം ക്ലേശരഹിതമാക്കുക എന്ന വളരെ പരിമിതമായ ലക്ഷ്യത്തിൽ തുടങ്ങിയ പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ഇന്ന് ആധുനിക വൈദ്യശാസ്ത്രത്തിന്റെ കാഴ്ചപ്പാടിലും പ്രയോഗത്തിലും കാതലായ മാറ്റമുളവാക്കിക്കൊണ്ട് ഒരു ബഹുജനപ്രസ്ഥാനമായി വളർന്നു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

1967 – ലാണ് സിസിലിസോണ്ടേഴ്സ് ആദ്യത്തെ പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സെന്ററായ "സെന്റ് ക്രിസ്റ്റോഫേഴ്സ് ഹോസ്പീസ്" ലണ്ടനിൽ തുടങ്ങുന്നത്. തുടർന്ന് വളരെ വേഗംതന്നെ യൂറോപ്പിന്റെ മറ്റു ഭാഗങ്ങളിലും അമേരിക്കയിലും ഇത്തരം ഹോസ്പിസുകൾ ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ ഇന്ത്യയിൽ പാലിയേറ്റീവ് കെയർ പ്രചാരത്തിലാവുന്നത് പിന്നെയും വളരെ കഴിഞ്ഞിട്ടാണ്. ഇതിനുകാരണം പാലിയേറ്റീവ് കെയർ നടപ്പാക്കിയിരുന്ന രീതിയായിരുന്നു. ലോകത്തിൽ 3–ൽ 2 രോഗാതുരരും ജീവിക്കുന്നത് ഇന്ത്യയെപ്പോലുള്ള വികസ്വരരാജ്യങ്ങളിലാണ്. ഇവിടത്തെ വിഭവശേഷിയാകട്ടെ ലോകത്തിന്റെ മൊത്തം വിഭവശേഷിയുടെ 5 ശതമാനമേ വരൂ. ഈ സാഹചര്യത്തിൽ പാശ്ചാത്യമാതൃകയിലുള്ള ഹോസ്പിസുകൾ വഴി നമ്മുടെ നാട്ടിലെ പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ആവശ്യങ്ങൾ നിവർത്തിക്കാനാവില്ലതന്നെ. ഈ ഒരു തിരിച്ചറിവാണ് കോഴിക്കോട്ടെ പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സൊസൈറ്റിയെ ഒരു പുതിയ മാതൃക പരീക്ഷിക്കാൻ പ്രേരിപ്പിച്ചത്. നിലവിലുള്ള സർക്കാർ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ സൗകര്യങ്ങൾ പരമാവധി പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക, രോഗപരിചരണത്തിൽ വീട്ടുകാരെയും സന്നദ്ധപ്രവർത്തകരെയും പങ്കാളികളാക്കുക, പോരായ്മകൾ സമൂഹത്തിൽനിന്നു വിഭവസമാഹരണം നടത്തി പരിഹരിക്കുക എന്നതൊക്കെയാണ് ഈ മാതൃകയുടെ സവിശേഷതകൾ. മൂന്നാം ലോകരാജ്യങ്ങൾക്കൊക്കെ മാതൃകയാക്കാവുന്ന ഒന്നാണിതെന്നു മനസ്സിലാക്കിയ ലോകാരോഗ്യസംഘടന കോഴിക്കോട്ടെ ഈ കേന്ദ്രത്തെ ഒരു 'ഡെമോൺട്രേഷൻ പ്രോജക്ട്" ആയി അംഗീകരിച്ചു. തുടർന്നുണ്ടായ സംഭവങ്ങൾ, പ്രത്യേകിച്ച് 'Neighourhood Network in Palliatin care' എന്ന സംരംഭവും മറ്റും ആതുര ശുശ്രൂഷാ രംഗത്ത് ആരോഗ്യകരമായ ജനകീയ ഇടപെടലിനുള്ള ഭൂമിക ഒരുക്കാൻ പര്യാപ്തമായി.

ഈ പശ്ചാത്തലത്തിൽ 10 വർഷം പിന്നിടുന്ന തൃശ്ശൂരിലെ പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സൊസൈറ്റിയുടെ ഉത്ഭവവും വളർച്ചയും ഒന്നവലോകനം ചെയ്യുന്നത് നന്നായിരിക്കുമെന്ന് തോന്നുന്നു. 1995 –ലാണ് ഞാൻ കോഴിക്കോട് മെഡിക്കൽ കോളേജിൽ അനസ്തീസിയ വിഭാഗത്തിൽ ഉപരിപഠനത്തിനായി ചേരുന്നത്. അനസ്തീയ വിഭാഗത്തിന്റെ തണലിൽ (അനസ്തീസിയ പ്രൊഫസർ ഡോ. എം.ആർ. രാജഗോപാൽ ആയിരുന്നു സൊസൈറ്റിയുടെ സ്ഥാപക ചെയർമാൻ) രണ്ടു വയസ്സുപോലും തികയാത്ത പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ക്ലിനിക് എന്നെ വളരെ പെട്ടെന്നുതന്നെ ആകർഷിച്ചു. ഡോ. രാജഗോപാലും ഡോ. സുരേഷ്കുമാറും, ലിസി, മീന എന്നീ വളണ്ടിയർമാരും ചേർന്നു നടത്തിയിരുന്ന ക്ലിനിക് എല്ലാ അർത്ഥത്തിലും പുതിയൊരനുഭവമായിരുന്നു. രോഗപരിചരണത്തിൽ എനിക്ക് മൂല്യവത്തായി തോന്നിയ പല ഘടകങ്ങളും, സ്വന്തം practiceൽ അനുഭവിക്കാൻ സാധിക്കാതെ പോയത്, എല്ലാംതന്നെ വളരെ സമൃദ്ധമായി അവിടെ കാണാൻ കഴിഞ്ഞു. രോഗത്തിന്റെ ലേബലുകൾക്കപ്പുറത്ത് രോഗിയുടെ രോഗാനുഭവത്തെ അഭിസംബോധന ചെയ്യുന്ന രീതി, പ്രൊഫഷനൽ രഹസ്യാത്മകതയെ പൊളിച്ചുകൊണ്ട് രോഗിയുമായുള്ള തുറന്ന സമീപനം, രോഗിയോടും ഉറ്റവരോടുമുള്ള പെരുമാറ്റത്തിലെ ആർജ്ജവം, രോഗിയും ബന്ധുക്കളും ഡോക്ടർമാരും നഴ്സുമാരും സന്നദ്ധപ്രവർത്തകരും പങ്കുവെയ്ക്കുന്ന ഹൃദ്യമായ പാരസ്പര്യം എല്ലാംതന്നെ എന്നെ അത്യധികം ആകർഷിച്ചു.

കോഴിക്കോട്ടെ എന്റെ ഉപരിപഠനം കഴിയുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ തൃശ്ശൂരും ഇത്തരമൊരു പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സെന്റർ ഉണ്ടാക്കിയെടുക്കുവാനുള്ള ശ്രമമായി പിന്നെ. ഒരു സഹായത്തിന് എനിക്ക് ആശ്രയിക്കുവാൻ ഒരേ ഒരാൾ മാത്രമേ അന്ന് തൃശ്ശൂരിലുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. തൃശ്ശൂർ മെഡിക്കൽ കോളേജിലെ അനസ്തിനിയ പ്രൊഫസറായിരുന്ന ഡോ. എ.കെ. ഉണ്ണികൃഷ്ണൻ oxford ലെ Internatinal School for Cancer Care - ൽനിന്നു പാലിയേറ്റീവ് കെയർ പരിശീലനം സിദ്ധിച്ച അദ്ദേഹം അനസ്തിസിയ വിഭാഗത്തിൽ ഒരു Pain clinic നടത്തിയിരുന്നു. ഒരു പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സംരഭത്തിന് പ്രൊഫഷനലുകൾമാത്രം പോരല്ലോ. രോഗത്തെക്കുറിച്ചും കഷ്ടപ്പാടിനെക്കുറിച്ചും ചിന്തിക്കുകയും പ്രതികരിക്കയും ചെയ്യുന്ന നല്ല സംവേദനക്ഷമതയുള്ള സാധാരണക്കാരുടെ ഒരു കൂട്ടായ്മവേണം. ആരോഗ്യരംഗത്തെ പൊരുത്തക്കേടുകളെക്കുറിച്ച് വേവലാതിപ്പെടുകയും ബദലുകൾക്കായി അന്വേഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ഒരു സമൂഹം അന്ന് തൃശ്ശൂരിൽ സജീവമായിരുന്നു. മാനസി, ജനാരോഗ്യ എന്നീ സംഘടനകൾ ഈ ദിശയിൽ ഉണ്ടായിവന്ന മുൻകയ്യുകളായിരുന്നു. ഈ സമൂഹത്തിൽനിന്നും സമാന ചിന്താഗതിയുള്ള കുറച്ചു പേരെ കണ്ടെത്തുകയായിരുന്നു ആദ്യപടി. സാഹിത്യകാരനും ജാഗ്രത്തായ രാഷ്ട്രീയാവബോധമുള്ളയാളുമായ സി.ആർ. പരമേശ്വരൻ, എഴുത്തുകാരനായ കെ. അരവിന്ദാക്ഷൻ, ആരോഗ്യമേഖലയിലും മനുഷ്യാവകാശപ്രസ്ഥാനങ്ങളിലും സജീവമായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന കോളേജ് അദ്ധ്യാപകനായ ഗോകുൽദാസ്, മനോരോഗവിദഗ്ദ്ധനും നല്ലൊരു ഗായകനുമായ ഡോ. പിഷാരോടി ചന്ദ്രൻ, സാമൂഹ്യപ്രതിബന്ധതയുള്ള ഡോ. സി.എൻ. പരമേശ്വരൻ എന്നിവരെ ചേർത്താണ് 1997–ൽ തൃശ്ശൂരിലെ പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സൊസൈറ്റി രൂപീകരിക്കുന്നത്. ഡോ. എ.കെ. ഉണ്ണികൃഷ്ണൻ ചെയർമാനും ഞാൻ സിക്രട്ടറിയും അരവിന്ദാക്ഷൻ ട്രഷറും മറ്റു നാലുപേർ ഗവേണിങ്ങ് കൗൺസിൽ മെമ്പർമാരുമായി സൊസൈറ്റി റജിസ്റ്റർ ചെയ്തു.

കോഴിക്കോട് മാതൃകയിൽ ഇവിടെയും മെഡിക്കൽ കോളേജിൽ ക്ലിനിക്ക് ആരംഭിക്കാനായിരുന്നു പരിപാടി. എന്നാൽ അപ്പോഴേക്കും ഡോ. ഉണ്ണികൃഷ്ണൻ കോളേജ് വിട്ട് വെസ്റ്റ് ഫോർട്ട് ആശുപത്രിയിലേക്കു മാറിയിരുന്നു. കോഴിക്കോട്ടെ എന്റെ ഉപരിപഠനമാകട്ടെ കഴിഞ്ഞിരുന്നുമില്ല. അതുകാരണം ഒരു താൽക്കാലിക സംവിധാനമെന്ന നിലയിൽ 1992 നവമ്പറിൽ വെസ്റ്റ് ഫോർട്ട് ആശുപത്രിയിൽ ക്ലിനിക്ക് തുടങ്ങി. പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ഇന്ത്യയിൽ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിൽ മുൻപന്തിയിലായിരുന്ന മിസ്. ജില്ലിബേൺ ആണ് ക്ലിനിക്കിന്റെ ഉദ്ഘാടനം നിർവ്വഹിച്ചത്. ഒന്നരവർഷത്തോളം പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ക്ലിനിക്ക് അവിടെ പ്രവർത്തിച്ചു.

1998-ൽ എന്റെ ഉപരിപഠനം കഴിഞ്ഞ് തൃശ്ശൂരിൽ തിരിച്ചെത്തിയതോടെ ക്ലിനിക്ക് മെഡിക്കൽ കോളേജിലേക്കു മാറ്റാനുള്ള ശ്രമവും ആരംഭിച്ചു. ഡോ. എം.ആർ. രാജഗോപാലും അന്നത്തെ ഹെൽത്ത് സെക്രട്ടറി ശ്രീ. വി. വിജയചന്ദ്രൻ ഐ.എ.എസ്സും ഇതിനായി കാണിച്ച ഉത്സാഹം പ്രത്യേകം സ്മരിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്.(1) അന്നത്തെ തൃശ്ശൂർ ജില്ലാ മെഡിക്കൽ ഓഫീസർ ഡോ. ടി.സി. ബെറ്റിയും തൃശ്ശൂർ മെഡിക്കൽ കോളേജ് അനസ്തീസിയ പ്രൊഫസറായിരുന്ന ഡോ. എൻ. ഗീതയും ഇതിനായി ഗവണ്മേണ്ടിലേക്കു നിർദേശങ്ങൾ അയച്ചു. (2) തൃശ്ശൂർ മെഡിക്കൽ കോളേജും ജില്ലാശുപത്രിയും പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സൊസൈറ്റിയും സംയുക്തമായി ഒരു പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ക്ലിനിക്ക് തൃശ്ശൂർ മെഡിക്കൽ കോളേജിൽ തുടങ്ങുവാനായി സർക്കാർ ഉത്തരവിറക്കി (3) 1999 മെയ് പതിനാലിന് അന്നത്തെ ബഹു. ആരോഗ്യ മന്ത്രി ശ്രീ. എ.സി. ഷൺമുഖദാസ്, പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ക്ലിനിക്കിന്റെ ഔപചാരികമായ ഉദ്ഘാടനം നിർവ്വഹിച്ചു. ഒരു സർക്കാർ സ്ഥാപനത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ക്ലിനിക്ക് എന്ന നിലയിൽ അതിന്റെ കാര്യനിർവ്വഹണ സമിതിയിൽ അനുയോജ്യമായ മാറ്റങ്ങൾ വരുത്തുകയുണ്ടായി. ജില്ലാ മെഡിക്കൽ ഓഫീസറെ വൈസ് പ്രസിഡണ്ടായി ഉൾപ്പെടുത്തി, മെഡിക്കൽ കോളേജ് പ്രിൻസിപ്പാളെയും ജില്ലാശുപത്രി സുപ്രണ്ടിനേയും administration committee യിൽ ചേർത്ത് ഭരണസമിതി വിപുലീകരിച്ചു. അക്കാലത്ത് സി. എം.ഓ മാരായിരുന്ന ഡോ. ടി.ഡി. ബെറ്റി, ഡോ. രാജേശ്വരി എന്നിവരും, മെഡിക്കൽ കോളേജ് അനസ്തീസിയ വിഭാഗം മേധാവി ഡോ. എൻ. ഗീതയും, ഡോ. വിജയദേവിയും സൊസൈറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ സജീവ താൽപര്യം കാണിച്ചിരുന്നു. ആ കാലഘട്ടത്തിൽതന്നെ സൊസൈറ്റിയിലേക്കു വന്നവരാണ് ലയൺ ജനതാ ഫാർമസി പ്രസിഡണ്ടായ ലയൺ ശ്രീ. ഇ.ടി. സോമസുന്ദരം, തൃശ്ശൂർ വെറ്ററിനറി കോളേജിൽനിന്നു Public Health പ്രൊഫസറായി വിരമിച്ച ഡോ. പ്രഭാകരൻ, ബയോ കെമിസ്ട്രിയിൽ ഡോക്ടറേറ്റ് എടുത്ത ഡോ. മാലതി കുമുദം എന്നിവർ. ഇ.ടി. സോമസുന്ദരം ക്ലിനിക്കിനെ കൂടുതൽ കാഴ്ചവെട്ടത്ത് കൊണ്ടുവരുവാൻ സഹായിച്ചു. ഡോ. പ്രഭാകരൻ അന്നു മുതൽ ഇന്നുവരെ ഒരിക്കൽപ്പോലും വീഴ്ചപറ്റാത്ത തരത്തിൽ ഉറപ്പായി ആശ്രയിക്കാവുന്ന ഒരു പ്രവർത്തകനായി വർത്തിക്കുന്നു. ഡോ. മാലതി കുമുദമാകട്ടെ സൊസൈറ്റിയുടെ ജിഹ്വയായ Reacting out എന്ന New letter ന്റെ പത്രാധിപരുമായി.

ഒരുപാട് പരിമിതികളിൽനിന്നുകൊണ്ടാണ് അക്കാലത്ത് ക്ലിനിക്ക് പ്രവർത്തിച്ചിരുന്നത്. തിങ്കൾ, ബുധൻ, ശനി ദിവസങ്ങളിൽമാത്രം സ്വന്തമായി സ്ഥലമില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ട് സർജറി ഒ.പി. കെട്ടിടത്തിൽ സർജറി ഒ. പി. കഴിഞ്ഞ് ഉച്ചയ്ക്ക് ശേഷം മാത്രമെ ക്ലിനിക്ക് പ്രവർത്തിച്ചിരുന്നുള്ളൂ. ഞാനും ഡോ. പിഷാരൊടി ചന്ദ്രനും ഇ.എസ്.ഐ. ഒളരിയിലെ ഡോ. സതീഷ്കുമാറുമായിരുന്നു ക്ലിനിക്കിൻ സ്ഥിരമായി വന്നിരുന്നത്. ജില്ലാ നഴ്സിങ്ങ് ഓഫീസറായി വിരമിച്ച ശ്രീമതി എം. രാധ നഴ്സിങ്ങിന്റെ ചുമതല ഏറ്റെടുത്തതോടെ ക്ലിനിക്കിന്റെ പ്രവർത്തനം സുഗമമായി ക്ലിനിക്കിനോടൊപ്പം പാലിയേറ്റീവ് കെയർ അവബോധത്തിൽ വളർന്ന ശ്രീമതി രാധ അവരുടെ നിരവധി നഴ്സ് സുഹൃത്തുക്കളെ ക്ലിനിക്കിന്റെ പ്രവർത്തനത്തിൽ പങ്കാളികളാക്കി. അങ്ങനെ വന്നെത്തിയവരാണ് ശ്രമതി ഗ്ലാസിഡ, മീനാക്ഷി, ദേവകി എന്നിവർ

അക്കാലത്തെ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു വെല്ലുവിളി മോർഫീന്റെ ലഭ്യതയായിരുന്നു. മോർഫീൻ ലഭ്യമാക്കുന്നതിനായി Excise permit കിട്ടുവാൻ നിരവധി വൃഥാസാഹസങ്ങൾ നടത്തിയിട്ടുണ്ട്. ആയിടയ്ക്കാണ് കേന്ദ്രഗവൺമേണ്ട് എല്ലാ സംസ്ഥാന ഗവൺമേണ്ടുകളോടും മോർഫീൻ ലഭ്യത ഉറപ്പാക്കുവാനായി നാർക്കോട്ടിക്ക് ആക്ടിൽ ഉചിതമായ മാറ്റം വരുത്തുവാനായി നിർദ്ദേശിച്ചത്. കേരളത്തിലാണ് ഇതനുസരിച്ചുള്ള മാറ്റം ആദ്യമായി നടപ്പാവുന്നത്. ഡോ. എം.ആർ. രാജഗോപാൽ, ഡോ. കെ. സുരേഷ്കുമാർ, ഡോ. ഡേവിഡ് ളോറാൻസൺ എന്നിവരുടെ ശ്രമഫലമാണ് ഈ നേട്ടം. പുതിയ നാർക്കോട്ടിക് ആക്ട് പ്രകാരം തൃശ്ശൂരിലെ ക്ലിനിക്ക് ഒരു Recognised Medical Institution Excise permit ആയി പ്രഖ്യാപിച്ചതോടെ നമുക്കും മോർഫിൻ ലഭ്യമാക്കാനുള്ള ലൈസൻസായി.

ക്ലിനിക്കിന്റെ പ്രവർത്തനം കാര്യക്ഷമമാക്കുന്ന മുറയ്ക്ക് രോഗികളുടെ വരവും കൂടി. ഇത് സൊസൈറ്റിയെ കടുത്ത സാമ്പത്തിക പ്രതിസന്ധിയിലാക്കി. ഈ പ്രസന്ധിയിൽനിന്നും സൊസൈറ്റിയെ കരകയറ്റിയത് ഒരു ഗവൺമെണ്ട് ഓഡറും രണ്ടു അസാമാന്യ വ്യക്തികളുമാണ്. സർക്കാർ ആശുപത്രികളിലെ സ്റ്റോറിൽനിന്നു ക്ലിനിക്കിനാവശ്യമായ മരുന്ന് ക്ലിനിക്കിനു നൽകാനാണ് ഗവ. ഓർഡർ (4). ആശുപത്രി സ്റ്റോറിൽനിന്നു കിട്ടാവുന്ന മരുന്നുകൾക്കു പരിമിതിയുണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും അന്നത്തെ കാലത്ത് അത് വലിയൊരു സഹായമായി. ബാങ്കിൽനിന്നും വളണ്ടറി റിട്ടയർമെന്റ് എടുത്തു വന്ന മിസ്റ്റർ മുരളിധരൻ രാജയും, പ്രയോഗികതയും ഹൃദയയാലുത്വവും ഒത്തുചേർന്ന ഒരപൂർവ്വ വ്യക്തിത്വത്തിനുടമയായ ശ്രീമതി ഷീബാ അമിറുമായിരുന്നു ആ രണ്ടു വ്യക്തികൾ. തികഞ്ഞ അർപ്പണബോധത്തോടെ സൊസൈറ്റിയുടെ ദൈനം ദിന പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ആമഗ്നനായ ശ്രീ മുരളീധരൻ രാജ പാവപ്പെട്ടവർക്കുള്ള Social support തുടങ്ങി സംവിധാനങ്ങൾക്കു തുടക്കം കുറിച്ചു. പിൽക്കാലത്ത് അദ്ദേഹം സൊസൈറ്റിയുടെ ജോയന്റ് സെക്രട്ടറിയുടെ ചുമതലകൂടി ഏറ്റെടുത്തു. ഷീബ അമീർ സ്വതസ്സിദ്ധമായ നർമ്മബോധവും പ്രസരിപ്പുംകൊണ്ട് ക്ലിനിക്കിന്റെ അന്തരീക്ഷംതന്നെ മാറ്റിമറിച്ചു. വളരെ വലിയ ഒരു സുഹൃദ് വലയമുണ്ടായിരുന്ന അവർ സൊസൈറ്റിയുടെ ഒരുപാട് വികസനങ്ങൾക്കു വഴിയൊരുക്കി. അക്കാലത്ത് ഗൃഹസന്ദർശനം (Home care) നടത്തിയിരുന്നത് ജില്ലാശുപത്രിയുടെ Family planning വാഹനത്തിലായിരുന്നു. പ്രസ്തുത വാഹനത്തിന്റെ ഡ്രൈവർമാരായിരുന്ന ആന്റണി, ടി.എൽ.

ജേക്കബ്ബ് എന്നിവർ ഒരു സാധാരണ സർക്കാർജീവന ക്കാരന്റെ ഔദ്യോഗിക കൃത്യനിർവ്വഹണത്തിൽനിന്നും വിട്ട് ഇക്കാര്യത്തിൽ ആത്മാർത്ഥമായ താൽപര്യംതന്നെ കാണിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ പല ദേശീയ ആരോഗ്യ പരി പാടികൾക്കും മറ്റുമായി എപ്പോഴും ആവശ്യമായിരുന്ന തുകൊണ്ട് ഈ വാഹനം നമുക്ക് അത്യാവശ്യമുള്ള പല അവസരങ്ങളിലും ലഭിക്കാതെ പോയിരുന്നു. ഈ സന്ദർഭ ത്തിലാണ് ശ്രീമതി ഷീബാ അമിർ അവരുടെ സുഹൃത്തു ക്കൾ വഴി Hindustan Petroleum Corporation - ൽനിന്ന് ഒരു വാഹനം നേടിയെടുത്തത്.

ക്ലിനിക്കിന്റെ പ്രവർത്തനം മുന്നോട്ടു കൊണ്ടുപോ കാൻ കൂടുതൽ ഡോക്ടർമാരും നഴ്സുമാരും ആവശ്യ മായിരുന്നു. 10 ഡോക്ടർമാരെയും 10 നഴ്സുമാരെയും പാലിയേറ്റീവ് കെയറിൽ പരിശീലനം നൽകാനുള്ള ഒരു പദ്ധതി ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് അംഗീകരിച്ചു. എന്നാൽ 6 ആഴ്ച ദൈർഘ്യമുള്ള ഈ course ന് 6 ഡോക്ടർമാരും 2 നഴ്സുമാരും മാത്രമെ മുന്നോട്ടുവന്നുള്ളൂ. പദ്ധതിയിൽ മിച്ചം വന്ന തുക ഹോം കെയർ വാഹനച്ചിലവിനായി ഉപയോഗിക്കാൻ പഞ്ചായത്ത് അനുവാദം തന്നു. ഡോക്ടർമാരുടെയും നഴ്സുമാരുടെയും ദൗർല്ലഭ്യം പ്രശ്നമായിത്തന്നെ തുടർന്നു. വ്യാപകമായ തോതിൽ ബോധവൽക്കരണ ക്ലാസുകളും ഹ്രസ്വകാല Foundation course കളും നടത്തി പരിഹരിക്കാനുള്ള ശ്രമമായി പിന്നെ.

തൃശ്ശൂർ ക്ലിനിക്കിലെ രോഗികളുടെ ബാഹുല്യം ഒഴി വാക്കാൻ ഏറ്റവും നല്ലത് മറ്റു പ്രദേശങ്ങളിൽ ലിങ്ക് സെന്റ റുകൾ ഉണ്ടാക്കിയെടുക്കുക എന്നതാണ്. അങ്ങനെ, 2003 ഒക്ടോബർ 15ന് വാടാനപ്പള്ളി പ്രാഥമികാരോഗ്യകേന്ദ്ര ത്തിൽ സൊസൈറ്റിയുടെ ആദ്യത്തെ ലിങ്ക് സെന്റർ തുട ങ്ങി. പഞ്ചായത്ത് ഓഫീസിൽനിന്നു വിരമിച്ച ശ്രീ ധർമ്മ രാജനാണ് ഇതിനായി മുൻകൈ എടുത്തത്. തുടർന്ന് ജില്ല യുടെ പല ഭാഗങ്ങളിലും ഇത്തരം ലിങ്ക് സെന്ററുകൾ തുടങ്ങി. കുന്നംകുളം, വടക്കെക്കാട് പുതുക്കാട് എന്നി വിടങ്ങളിലാണ് ജില്ലാ ആരോഗ്യസ്ഥാപനങ്ങളുമായി ചേർന്ന് സൊസൈറ്റി ക്ലിനിക്ക് നടത്തുന്നത്.

ക്ലിനിക്കിന്റെയും സൊസൈറ്റിയുടെയും പ്രവർത്തന ങ്ങൾ കൂടുതൽ കാര്യക്ഷമമാക്കാൻ മുഴുസമയ ജോലി ക്കായി ഒരാളെ നിയമിക്കുന്നതതു നന്നായിരിക്കുമെന്ന് സൊസൈറ്റിയുടെ സുഹൃത്തായ ശ്രീ നൂറുദ്ദീനാണ് സൂചിപ്പിച്ചത്. ഓഫീസുകാര്യങ്ങളെല്ലാം ചിട്ടയോടെ നട ത്തുന്നതിന് ഒരാളെ നിയമിക്കുകയാണെങ്കിൽ മാസം 1000 രൂപ ഈ ഇനത്തിലേക്കു സംഭാവന ചെയ്യാൻ അദ്ദേഹം തയ്യാറായി. അങ്ങനെ 2003-ൽ ആദ്യമായി സൊസൈറ്റി യിൽ വേതനം പറ്റുന്ന ഒരു പ്രവർത്തക ഉണ്ടായി. ആ സ്ഥാനത്തേക്കു പിന്നീടു വന്ന ശ്രീമതി ഷീല സ്തുത്യർഹമായ തരത്തിൽ തന്റെ പ്രവർത്തനം കാഴ്ച വച്ചു. ഈ ഒരു office staff ന് പുറമെ ഒരു ഡ്രൈവറും ഒരു നഴ്സും മാത്രമെ സൊസൈറ്റിയിൽ വേതനം പറ്റു ന്നവരായിട്ടുള്ളൂ. സൊസൈറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളിലെ ഭൂരിഭാഗം കാര്യങ്ങളും നടത്തിക്കൊണ്ടുപോകുന്നത് സന്നദ്ധ പ്രവർത്തനത്തിലൂടെയാണ്.

സൊസൈറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനം തൃശ്ശൂർ പാലിയേ റ്റീവ് കെയർ കേന്ദ്രത്തിന്റെ നടത്തിപ്പിൽമാത്രം ഒതുങ്ങി യിരുന്നില്ല. അന്തർദേശീയതലത്തിലും ദേശീയതല ത്തിലും പ്രാദേശികതലത്തിലും നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പാലിയേറ്റീവ് കെയർ പ്രവർത്തനങ്ങളുമായി ഇതിനെ ഇണക്കാനുള്ള എല്ലാ ശ്രമങ്ങളും നടത്തിയിരുന്നു. 2000 ഒക്ടോബർ 8നു ബി.ടി. വൊയ്സസ് ഫോർ ഹോസ്പീസ് എന്ന ആഗോള സംഗീതപരിപാടിയിൽ ശ്രീ. ഫിലിപ് വി. ഫ്രാൻസിസ് സംഘവും അവതരിപ്പിച്ച ഫ്രഡറിക്ക് ഹെക ലിന്റെ മിശിഹ എന്ന സംഗീത ശില്പത്തിലൂടെ നാം ലോകസമൂഹവുമായി കൈകോർത്തു. 2003 ഒക്ടോബർ 4 നു നടന്ന വേൾഡ് ഹോസ്പീസ് ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ ഡെയ്ക്ക് ബോംബെയിൽനിന്നുള്ള വൈശാലി പാട്കർ, ആരതി പരഞ്ച്വേ എന്നിവരുടെ കഥക് നൃത്ത അവതരണത്തിലൂടെ ഈ നേതൃത്വത്തിൽ ഗാനമേള അവ തരിപ്പിക്കുകയുണ്ടായി.

Indian Association of Palliative care - ന്റെ കേരള സംസ്ഥാന ഘടകം രൂപീകരിക്കുന്നത് തൃശ്ശൂർ സൊസൈറ്റിയുടെ മുൻകയ്യിലായിരുന്നു. 2002 ജനുവരി 20ന് തൃശ്ശൂരിലെ എലൈറ്റ് ഇന്റർനാഷനലിൽ വച്ചു നട ത്തിയ സമ്മേളനത്തിൽ ഡോ. എം.ആർ. രാജഗോപാൽ Indian Association of Palliative care - ന്റെ കേരള സംസ്ഥാന ഘടകം രൂപീകരിച്ചതായി ഔദ്യോഗികമായി പ്രഖ്യാപിച്ചു. സംസ്ഥാന ഘടകത്തിന്റെ ആദ്യ പ്രസിഡ ണ്ടായി ഞാനും സിക്രട്ടറിയായി ഡോ. അബുബക്കറും ട്രഷററായി ഡോ. പി. രാംകുമാറും തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെ ട്ടു. Kerala State Branch -ന്റെ അടുത്ത പ്രസിഡ ണ്ടായി തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെടുന്നത് തൃശ്ശൂർ യൂണി റ്റിലെത്തന്നെ ഡോ. സി. സതീഷ് കുമാറാണ്. ഈ കാല ഘട്ടത്തിലാണ് തൃശ്ശൂർ സൊസൈറ്റിക്കു കരുത്തരായ രണ്ടു പ്രവർത്തകരെകൂടി കിട്ടുന്നത്. ശ്രീ ശശിരാജയും ശ്രീ അച്ചുതനും. ശശിരാജ IAPC Kerala State Branch - ന്റെ ജോയന്റ് സിക്രട്ടറിയും പിന്നീട് Thrissur Initiative in palliative care - ന്റെ സിക്രട്ടറിയായും സ്തുത്യർഹമായ സേവനം കാഴ്ചവച്ചു. ഇൻകം ടാക്സ് ഡിപ്പാർട്ട്മെന്റിൽനിന്നു പിരിഞ്ഞുവന്ന ശ്രീ അച്ചുതനാ കട്ടെ സൊസൈറ്റിയുടെ ദൈനംദിന പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ കർമ്മോത്സുകനായി പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

കേരളത്തിലെ വിവിധ പാലിയേറ്റീവ് കെയർ കേന്ദ്ര ങ്ങളിൽനിന്നുള്ള സന്നദ്ധ പ്രവർത്തകരെ പങ്കെടുപ്പിച്ചു കൊണ്ട് ആദ്യത്തെ വളണ്ടിയർ സംഗമം തൃശ്ശൂരിലാണു നടത്തിയത്. 2003 മാർച്ച് 29, 30 തിയ്യതികളിലായി സാഹിത്യ അക്കാദമിയിൽവച്ച് വിവിധ യൂണിറ്റുക ളിൽനിന്നു വന്നവർ അവരവരുടെ അനുഭവം പങ്കിടുക, അതുവഴി കാര്യക്ഷമത വർദ്ധിപ്പിക്കുക എന്നതായിരുന്നു ഉദ്ദേശ്യം. അനൗപചാരികതയും മാനുഷികമായ ഊഷ്മള തയുംകൊണ്ട് ശ്രദ്ധേയമായ ആ സമ്മേളനത്തിനു വന്ന വർ അന്തിയുറങ്ങിയത് ഇവിടത്തെ സന്നദ്ധ പ്രവർത്തക രുടെ വീടുകളിലായിരുന്നു. പിന്നീട് എല്ലാ വർഷവും നട ത്തുന്ന വളണ്ടിയർ സംഗമങ്ങളിലാണു കേരളത്തിലെ പാലിയേറ്റീവ് പ്രവർത്തന ശൈലി രൂപപ്പെടുത്തുന്നതിനു സഹായകമായ പല തീരുമാനങ്ങളും ഉണ്ടായിവന്നത്.

2003, 2004 കാലഘട്ടം ഏതാണ്ട് സുസ്ഥിരതയുടെ കാലഘട്ടമെന്നു വിശേഷിപ്പിക്കാം. പ്രവർത്തന മേഖല യുടെ വ്യാപ്തിയും പ്രവർത്തകരുടെ എണ്ണവും ഏതാണ്ട് ഒത്തുപോയിരുന്ന ഒരു കാലഘട്ടം. സേവനത്തിൽ സം തൃപ്തരായ രോഗികളും ഉറ്റവരും, രോഗികളോടും ഉറ്റ വരോടും സൊസൈറ്റി പ്രവർത്തകർക്കുള്ള ഊഷ്മളമായ ബന്ധം, ഇത്തരം പ്രവർത്തനത്തിലൂടെ ഉരു ത്തിരിഞ്ഞു വരുന്ന ആത്മീയാനുഭവം എന്നിവകൊണ്ട് സമ്പന്നമായ ആ കാലഘട്ടത്തെ അടയാളപ്പെടുത്തുന്ന ഒരു സംഭവമാണ് സ്നേഹസംഗമം. 14.3.2004 ന് തൃശ്ശൂർ ജവാഹർ ബാലഭവനിൽവച്ച് രോഗികളുടെയും ഉറ്റവരു

ടെയും ഒരു ഒത്തുചേരൽ സ്നേഹസംഗമം എന്ന പേരിൽ സംഘടിപ്പിച്ചു. ഒരു പകൽ എല്ലാവരുമൊത്ത് അനൗപ ചാരികമായി ഒത്തുചേരുക എന്നതായിരുന്നു പ്രധാന ലക്ഷ്യമെങ്കിലും സൊസൈറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനത്തിന്റെ ഒരു ഫീഡ് ബാക്ക് കിട്ടുക എന്ന ഒരു ഉദ്ദേശ്യംകൂടിയു ണ്ടായിരുന്നു. നിരവധി രോഗികളും അവരുടെ ബന്ധു ജനങ്ങളും അന്ന് ഹൃദയം തുറന്നു സംസാരിച്ചു. നമ്മുടെ ദിശതെറ്റിയിട്ടില്ലെന്ന ആത്മവിശ്വാസം തരുന്നതായിരുന്നു ആ സ്നേഹസംഗമം. സ്വന്തം കവിതയുമായി സ്നേഹ സംഗമത്തിനു തിരിച്ച ശ്രീ. തങ്കപ്പന് രോഗം മൂർച്ഛിച്ച കാരണം വരാൻ പറ്റിയില്ല. അദ്ദേഹം തന്റെ കവിത ഭാര്യ വശം കൊടുത്തയച്ചു. തന്റെ രോഗാതുരതയുടെ പശ്ചാ ത്തലത്തിൽ ലോകത്തെ നോക്കിക്കാണുന്ന ആ കവിത കൾ ഡോ. പിഷാരൊടി ചന്ദ്രൻ അനുനാസികം കലർന്ന തന്റെ ഘനഗംഭീര ശബ്ദത്തിൽ ആലപിച്ചത് ഇന്നും കാതുകളിൽ മുഴങ്ങുന്നു!

2005 – 2006 കാലഘട്ടം പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സൊസൈറ്റിയുടെ ചരിത്രത്തിൽ പെട്ടെന്നുള്ള വളർച്ചയുടെയും വിപുലീകരണത്തിന്റെയും കാലഘട്ട മാണ്. സൊസൈറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനം അധികാരികളുടെ പ്രശംസകൾക്കും പ്രോത്സാഹനത്തിനും കാരണമായി. സ്ഥല പരിമിതിയായിരുന്നല്ലോ അന്നത്തെ മുഖ്യപ്രശ്നം. 20–9–2005–ൽ തൃശ്ശൂർ ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് വിളിച്ചുചേർത്ത മീറ്റിങ്ങിൽവച്ച് തൃശ്ശൂർ ജില്ലാശുപത്രി കോംപൗണ്ടിൽ 5 സെന്റ് സ്ഥലം സൊസൈറ്റിക്കു സ്വന്തം ചിലവിൽ കെട്ടിടം നിർമ്മിക്കാനായി അനുവദിച്ചു തന്നു. (5) എന്നാൽ ആ സമയം ഒരു മാറ്റത്തിന്റെ കാലഘട്ടമായി രുന്നു. മെഡിക്കൽ കോളേജ് മുളങ്കുന്നത്തുകാവിലേക്കു മാറ്റുന്നതോടൊപ്പം ജില്ലാശുപത്രി ആ കെട്ടിടത്തിലേക്കു മാറുമെന്നും അപ്പോൾ ജില്ലാശുപത്രി പ്രവർത്തിച്ചിരുന്ന കെട്ടിടത്തിൽ ധാരാളം സ്ഥലം ഉണ്ടാവുമെന്നും അതു കാരണം അനാവശ്യമായി കെട്ടിടം പണിത് സ്ഥലവും പണവും നഷ്ടപ്പെടുത്തേണ്ടെന്നും തീരുമാനിച്ചു.

24–2–2006ന് തൃശ്ശൂർ ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിന്റെ നിർദ്ദേ ശാനുസരണം പഴയ ജില്ലാശുപത്രി കെട്ടിടത്തിൽ പാലി യേറ്റീവ് കെയർ ക്ലിനിക് പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള അനുവാദം ജില്ലാശുപത്രി സൂപ്രണ്ട് സൊസൈറ്റിക്കു നൽകി. അന്നത്തെ സ്പീക്കറും എം.എൽ.എയുമായ അഡ്വ. തേറമ്പിൽ രാമകൃഷ്ണൻ അനുവദിച്ചുതന്ന ഫണ്ടുപയോഗിച്ച് നിർമ്മിതികേന്ദ്രം ക്ലീനിക്കിനുവേണ്ട അടിസ്ഥാന സൗകര്യമൊരുക്കിത്തന്നു. 2006 ജൂലായ് 3–ാം തിയ്യതി പുതിയ ക്ലിനിക്കിന്റെ ഉദ്ഘാടനം ശ്രീ തേറ മ്പിൽ രാമകൃഷ്ണൻ എം.എൽ.എ. നിർവ്വഹിച്ചു. പോയ വർഷത്തെ ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് ഹെൽത്ത് സ്റ്റാന്റിങ്ങ് കമ്മിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺ ശ്രീമതി തങ്കം ടീച്ചർ, ഇപ്പോ ഴത്തെ ഹെൽത്ത് സ്റ്റാന്റിങ്ങ് കമ്മിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺ ശ്രീ പി.ആർ. വർഗ്ഗീസ് മാസ്റ്റർ, ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് പ്രസി ഡണ്ടുമാരായ ശ്രീ. കെ. ശ്രീകുമാർ, ശ്രീ. അമ്പാടി വേണു എന്നിവരുടെ ഉൾക്കാഴ്ചയും കർമ്മ സ്ഥിരതയുമാണ് ഇത് സാദ്ധ്യമാക്കിയത്.

ഇതേ കാലത്തുതന്നെയാണ് ക്ലിനിക്കിനെ ഒരു പരി ശീലന ഗവേഷണ കേന്ദ്രമാക്കി ഉയർത്തേണ്ടതിന്റെ ആവ ശ്യകത തിരിച്ചറിഞ്ഞു തുടങ്ങിയത്. ക്ലിനിക്ക് പ്രവർത്തി ക്കുന്ന കെട്ടിടത്തിന്റെ മുകൾഭാഗം ഇതിനായി അനുവ ദിച്ചു കിട്ടി. പരിശീലന ഗവേഷണ കേന്ദ്രം തയ്യാറാക്കാ നുള്ള ഒരു പദ്ധതി റോട്ടറി ക്ലബ്ബ് തൃശ്ശൂർ സെന്ററിനു സമർപ്പിച്ചു. ഡെന്റൽ സർജനായ റോട്ടേറിയൻ ഡോ. സുരേഷ്കുമാറിന്റെ ഉത്സാഹത്തിൽ Matching grant പദ്ധതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തി ഏഴു ലക്ഷത്തോളം രൂപ വില വരുന്ന പഠനോപകരണങ്ങളും പുസ്തകങ്ങളും സൊസൈറ്റിക്കു ലഭിച്ചു. ക്ലിനിക്ക് ഉദ്ഘാടനം ചെയ്ത 2006 ജൂലായ് 3–ാം തിയ്യതിതന്നെ അന്നത്തെ ജില്ലാ മെഡി ക്കൽ ഓഫീസർ ഡോ. വി.വി. മോഹൻ ഇൻസ്ടിട്യൂട്ട് ഓഫ് പാലിയേറ്റീവ് കെയറിന്റെ ഉദ്ഘാടനവും നിർവ്വ ഹിച്ചു.

കഴിഞ്ഞ ഏഴെട്ടു വർഷക്കാലത്തെ താൽക്കാലിക സംവിധാനങ്ങളിൽ ഞെരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞിരുന്ന സൊസൈറ്റി പ്രവർത്തകർ പുതിയ സംവിധാനത്തിന്റെ വിശാലതയിൽ ആഹ്ലാദിച്ചു.

സൊസൈറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനം വിപുലമാവുകയാ യി. കോഴിക്കോട്ടെ Institute of Palliative Medicine നുമായി സഹകരിച്ച് ഡോക്ടർമാക്കുള്ള Basic certificate course in palliative Medicine - BCCPM - Course തുടങ്ങി. പ്ലസ് 2 കഴിഞ്ഞ പെൺകുട്ടികൾക്ക് പാലിയേറ്റീവ് നഴ്സിങ്ങ് പരിശീലനം നൽകുന്നതിനായി Auxillary Nursing Training in Palliative care തുട ങ്ങി. ദേശീയതലത്തിൽ നടത്തുന്ന Certificate course in Essential of Palliative care ന് ഇതൊരു പരിശീല കേന്ദ്രമായി അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടു. Institute of Palliative care ന്റെ പ്രവർത്തനം സുഗമമാക്കാൻ ഒരു ഡയറക്ടർ വേണമല്ലോ. അതിനാൽ എന്നെ ഡയറക്ടറുടെ ചുമ തല ഏൽപിക്കുകയും സൊസൈറ്റിയുടെ സിക്രട്ടറിയായി ഡോ. സതീശനെ തിരഞ്ഞെടുക്കുകയും ചെയ്തു.

സൊസൈറ്റിയുടെ രണ്ടു ഗവേണിങ്ങ് കൗൺസിൽ മെമ്പർമാരായ അരവിന്ദാക്ഷന്റെയും ഗോകുൽദാസി ന്റെയും സജീവ സാന്നിദ്ധ്യമാണ് ഈ കാലഘട്ടത്തിലെ ശ്രദ്ധേയമായ മറ്റൊരു കാര്യം. ബാങ്കിൽനിന്നു വളണ്ടറി റിട്ടയർമെന്റ് എടുത്തു വന്ന അരവിന്ദാക്ഷനും അദ്ധ്യാ പനജീവിതത്തിൽനിന്ന് ഔദ്യോഗികമായി വിരമിച്ച ഗോകുൽദാസും സൊസൈറ്റിയുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ സജീവമായി ഇടപെട്ടുതുടങ്ങി. സൊസൈറ്റിയുടെ വളർച്ച യിൽ കൗമാര ദശയായി വിശേഷിപ്പിക്കാവുന്ന ഈ കാല ഘട്ടത്തിൽ ആവശ്യം വേണ്ട ദിശാബോധവും സംഘട നാപരമായ അച്ചടക്കവും സൊസൈറ്റിക്ക് കൈവരുത്തു വാൻ ഇവരുടെ പ്രവർത്തനം സഹായിച്ചു.

പത്തുവർഷം മുമ്പ് വിരലിലെണ്ണാവുന്ന കുറച്ചുപേർ ചേർന്ന് ആരംഭിച്ച പെയ്ൻ ആന്റ് പാലിയേറ്റീവ് കെയർ സൊസൈറ്റി ഇന്ന് നിരവധിപേരുടെ നിസ്വാർത്ഥ സേവ നത്തിന്റെ ഫലമായി ഒരു മഹാപ്രസ്ഥാനമായി മാറിയി രിക്കുന്നു. സഹജീവികളോടുള്ള സ്നേഹവും ഉത്തരവാ ദിത്തബോധവുംകൊണ്ട് പ്രചോദിതമാവുന്ന സന്നദ്ധ പ്രവർത്തനം തന്നെയാണ് ഇവിടത്തെ പ്രവർത്തന ത്തിന്റെ കാതൽ. പ്രാദേശിക സ്വയംഭരണസ്ഥാപനങ്ങളും സർക്കാർ ആശുപത്രികളും ഗവൺമേണ്ടുമായും സഹ കരിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഈ സ്ഥാപനം പൊതുസമൂഹ ത്തിൽനിന്നാണ് ഊർജം ഉൾക്കൊള്ളുന്നത്.

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●